

СТИЛІ

ДАВНЬОГИПЕТСЬКИЙ 12 • МЕЗОАМЕРИКАНСЬКИЙ 13 • ДАВНЬОГРЕЦЬКИЙ 14
• БУДДІЙСЬКИЙ 15 • ДАВНЬОРИМСЬКИЙ 16 • ВІЗАНТІЙСЬКИЙ 17 • ЯПОНСЬКИЙ
18 • ІНДУЇСТСЬКИЙ 19 • ІСЛАМСЬКИЙ 20 • КАЛІНГА 21 • МАВРИТАНСЬКИЙ 22 •
КХМЕРСЬКИЙ 23 • РОМАНСЬКИЙ 24 • ГОТИЧНИЙ 25 • РЕНЕСАНС 26 • МОГОЛЬСЬКИЙ
27 • ПАЛЛАДІАНСЬКИЙ 28 • БАРОКО 29 • РОКОКО 30 • НЕОКЛАСИЦИЗМ 31 •
НЕОГОТИЧНИЙ 32 • ШЕЙКЕРИ 33 • ЧИКАЗЬКА ШКОЛА 34 • «МИСТЕЦТВА І РЕМЕСЛА»
35 • МОДЕРН 36 • МОДЕРНІЗМ 37 • ОРГАНІЧНА АРХІТЕКТУРА 38 • ФУТУРИЗМ 39
• ЕКСПРЕСІОНІЗМ 40 • НЕОПЛАСТИЦИЗМ 41 • ІНТЕРНАЦІОНАЛЬНИЙ 42 • БАУГАУЗ
43 • АР-ДЕКО 44 • АРХІТЕКТУРА ГЕОДЕЗИЧНИХ КУПОЛІВ 45 • БРУТАЛІЗМ 46 •
ПОСТМОДЕРНІЗМ 47 • МІНІМАЛІЗМ 48 • ХАЙ-ТЕК 49 • СТІЙКА АРХІТЕКТУРА 50 •
ДЕКОНСТРУКТИВІЗМ 51

Давньоєгипетський

ПРОВІДНІ АРХІТЕКТОРИ: ІМХОТЕП • ХЕМІУН • ІНЕНІ • СЕНМУТ
• АМЕНХОТЕП, СИН ХАПУ

2670 р.
до н. е.
—
336 р. н. е.

Хоч достеменно невідомо, для кого насправді будувалися пам'ятки в Стародавньому Єгипті — для мертвих чи для живих, — велику увагу єгиптяни приділяли передусім тому, щоб ці пам'ятки гармонували з навколишнім ландшафтом.

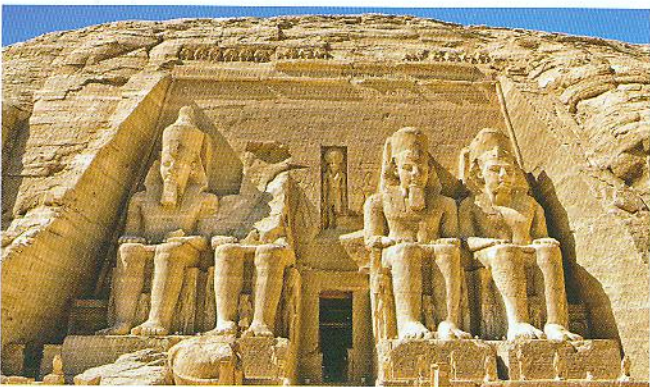
У періоди Старого й Середнього царств Стародавнього Єгипту (бл. 2600–1800 рр. до н. е.) піраміди слугували гробницями для тодішніх фараонів. Найвеличнішою серед них була піраміда Хеопса в Гізі, побудована для фараона Хуфу приблизно в 2589–2566 рр. до н. е. Своєю формою вона неначе «тягнулася» до богів, демонструючи владність над усією навколишньою землею. Ці піраміди — споруди неймовірних масштабів — збудовані з високою точністю: деякі камені підігнані так щільно, що між ними неможливо просунути лезо ножа. Блоки скріплювали будівельним розчином, а цілі споруди, верхівки яких були вкриті золотом, обкладали білим вапняком. У середині пірамід розташовувалися царські похоронні камери, до яких можна було дістатися вузькими проходами.

Єгипетські храми пройшли шлях від невеликих святилиць до значних комплексів, а в період Нового царства (бл. 1550–1070 рр. до н. е.) храмами ставали величезні кам'яні споруди, що склалися із залів і двориків. Прикладом такого комплексу є два масивні скельні храми Абу-Сімбел, висічені на схилі гори в XIII ст. до н. е. в честь Рамсеса II (бл. 1303–1213 рр. до н. е.) та його королеви Нефертарі (пом. 1255 р. до н. е.). Головний храм відомий своїми чотирма колосальними статуями Рамсеса II, а також меншими статуями його матері, дітей і дружини Нефертарі.

ГОЛОВНЕ

Найдавніші монументальні твори архітектури в Стародавньому Єгипті були зроблені з сирцевої цегли, землі й деревини, але згодом споруди почали будувати з каменю: він став основним будівельним матеріалом приблизно 2670 р. до н. е. Поряд із гробницями та храмами зводили монументальні фортеці з фортів і замків, яким у своєму дизайні вдалося зберегти елегантність і симетричність релігійних споруд.

Храм Абу-Сімбел, архітектор невідомий, бл. 1264 р. до н. е., губернаторство Асуан, Нубія, Єгипет.

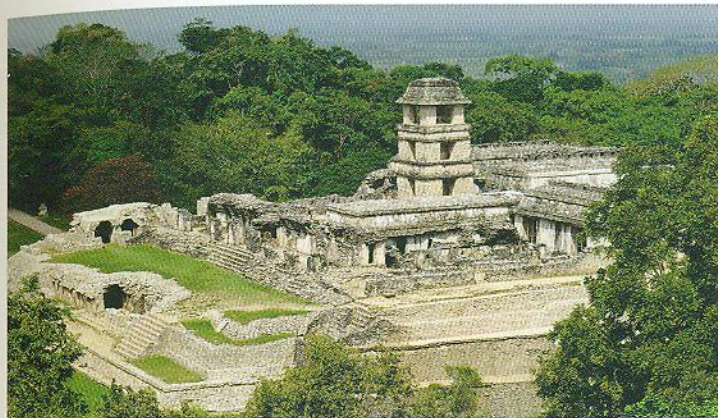

ПІРАМІДА ХЕОПСА с. 54 СХОДИ с. 176 КОЛОНА с. 177 ПОРТИК/ІАНОК с. 186 КАМІНЬ с. 192
СИРЦЕВА ЦЕГЛА/САМАН с. 193 ЦЕГЛА с. 195 ШТУКАТУРКА с. 203

Мезоамериканський

ПРОВІДНІ АРХІТЕКТОРИ: НЕВІДОМІ

2000 р.
до н. е.
—
1519 р. н. е.

Палац, руїни Паленке, архітектор невідомий, VII–VIII ст. н. е., Чіапас, Мексика.

3000 років до того, як європейці «відкрили» Америку, у Північній, Центральній і Південній Америці вже існували розвинуті суспільства.

Ще задовго до приходу іспанських завоювальників у XVI ст. численні цивілізації заснували власну мезоамериканську (доколумбову) архітектуру для різноманітних цілей і потреб. Хоча їхні знання з астрономії та інженерії були обмеженими, споруди й будівлі часто вирівнювалися за астрономічними міркуваннями або за напрямками світу. Значна частина архітектури розвивалася завдяки культурному обміну. Наприклад, ацтеки чимало чого запозичили з ранньої архітектури мая.

Багато корінних культур Мезоамерики будували цілі міста, включно з монолітними храмами й пірамідами, які прикрашали декоративними різьбленими тваринами, богами й королями. Судячи з усього, розташування цих міст мали міфологічне й символічне значення. Більша частина міст мала центральні площі з урядовими

будівлями й храмами, а також громадські майданчики на піднятих платформах для гри в м'яч, яку ацтеки називали тлатлі. Піраміди народів Мезоамерики були переважно східчастими. Як похоронні камери їх, імовірно, не використовували. Проте на вершині цих пірамід стояли храми, які мали важливе релігійне значення. Багато найвідоміших пірамід розташовані у Мексичі, як-от Піраміда Сонця та Піраміда Місяця (обидві бл. 200–50 рр. н. е.) у Теотіуакані; Піраміда Кукулькана (бл. 600–1000 рр. н. е.) у Чичен-Іці; та найбільша піраміда з усіх у Новому Світі — Велика піраміда Чолулі (бл. 300 р. до н. е. — бл. 900 р. н. е.).

ГОЛОВНЕ

Палац Паленке — комплекс з'єднаних між собою будівель і дворів — будувало кілька поколінь як королівську резиденцію та адміністративний центр. Він складався з дванадцяти будинків, двох дворів і квадратної вежі на чотирьох рівнях, що височіла над комплексом. А позаду палацу проходив акведук, по якому плинув невеличкий струмок.

→ ХРАМ НАПИСІВ с. 64 ДАХ с. 168 АРКА с. 173 ВЕЖА с. 174 СХОДИ с. 176 КАМІНЬ с. 192
СИРЦЕВА ЦЕГЛА/САМАН с. 193 СТУКО с. 205

Давньогрецький

ПРОВІДНІ АРХІТЕКТОРИ: ІКТИН • КАЛЛІКРАТ • КАРПІОН • ПАРМЕНІОН
• ФЕАК • ФІДІЙ • АЕЛІЙ НІКОН • ЛІБОН • САТИР

850 р. до н. е.
—
600 р. н. е.

Храм Гефеста, архітектор невідомий, бл. 449 р. до н. е., пагорб Агорайос Колонос, Афіни, Греція.

Розквіт давньогрецької культури на материковій частині Греції, на Пелопоннесі й на островах Егейського моря припав на період між 850 р. до н. е. та 600 р. н. е.

До IV ст. до н. е. грецькі архітектори й каменярі розробили систему правил для всього будівництва, відому як ордери. Їх найлегше розпізнати за трьома типами колон. Дорична колона доволі міцна, але зовні нічим особливим не вирізнялася; іонічна колона має більш стрункі пропорції з чотирма схожими на сувій завитками по кутах капітелі; найбільш витончена — коринфська колона, яку часто прикрашали різьбленим листям аканта й чотирма сувоями, листям лотоса чи пальми.

Загалом грецька архітектура здавалася непоказною. Особливою, ба навіть унікальною її робили складні скульптурні оздобу, що з'являлися на капітелях колон і фронтонах, у фризах, метопах і тригліфах,

а також у вигляді статуй. Усі ці елементи були пофарбовані в яскраві кольори.

Найважливішими будівлями у греків були храми й театри, яким було характерне дивовижне поєднання оптичних ілюзій і виважених пропорцій. З 550 до 404 рр. до н. е. на скелястому пагорбі в Афінах побудували Акрополь. Парфенон, Пропілеї, Ерехтейон і храм Нікі Аптерос — усі ці споруди, розташовані там, — вершина грецьких архітектурних досягнень. Парфенон, який був завершений 432 р. до н. е., витриманий у доричному співвідношенні 9:4, але також має іонічні риси. На відміну від більшості грецьких храмів, які мають шість мармурових опорних колон на передньому фасаді, Парфенон має вісім. Загалом храм налічує 47 колон, кожна заввишки понад 10 м і з невеликою параболічною висхідною кривою, що допомагала відводити воду й захищала від землетрусів.

ГОЛОВНЕ

Іпподам Мілетський (498–408 рр. до н. е.) — давньогрецький архітектор, якого зазвичай вважають основоположником системи містобудування, розділяв місто з допомогою паралельних вулиць на декілька зон (кварталів), кожна з яких була відведена під громадські простори, ринки тощо. Інші давньогрецькі архітектори дотримувалися ордерів у плануванні й побудові громадських, сакральних і приватних споруд.

Буддійський

ПРОВІДНІ АРХІТЕКТОРИ: НЕВІДОМІ

570 р. до н. е.
—

Буддійська архітектура розвивалася на Індійському субконтиненті протягом IV–II ст. до н. е. і поширилася спочатку в Китаї, а потім далі по всій Азії.

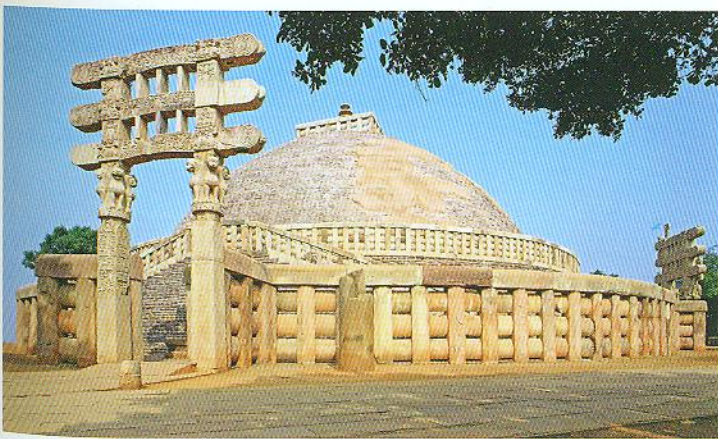
Індійський імператор Ашока (правив бл. 265–236 рр. до н. е.) вважав буддизм способом об'єднання свого величезного регіону, тому наказав будувати ступи на всій території імперії. Ступа (зі санскр. — «купа землі») — куполоподібна споруда з різноманітними реліквіями всередині, яку використовували як місце для медитації на честь Будди. Ступи, куполи яких символізували безмежний простір неба, стали місцями паломництва й поширення буддизму: саме цього й прагнув досягти Ашока. Поруч зі ступами, а також у місцях основних подій у житті Будди, будували вігари — буддійські монастирі.

Найдавніші збережені ступи, оточені з чотирьох сторін світу складними кам'яними брамами (торанами), розташовуються в невеликому індійському селищі

Санчі. Проте найбільш монументальна буддійська ступа, яка збереглася до наших днів, міститься у храмовому комплексі Боробудур на острові Ява, що в Індонезії (IX ст. до н. е.). Вона складається з великої центральної ступи, що стоїть на вершині дев'ятох терас, навколо яких розкидано багато менших ступ. Коли буддизм почав поширюватися в Непалі, Тибеті, Японії, Шрі-Ланці, Таїланді, Кореї, Китаї і М'янмі, архітектурі вдалося не лише зберегти деякі риси найдавніших індійських споруд буддійського стилю, а й набути різноманітних місцевих особливостей. Наприклад, пагода — це лише прототип індійської ступи.

ГОЛОВНЕ

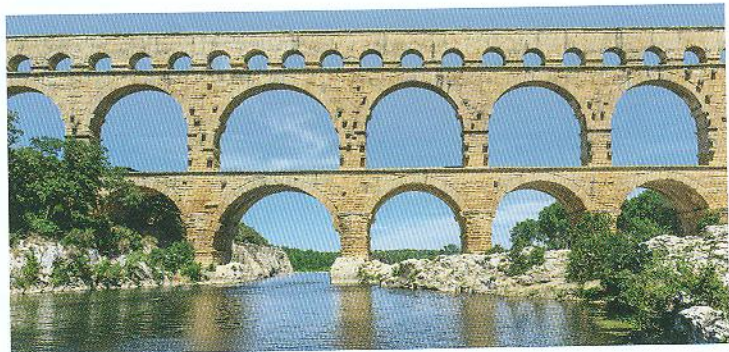
Із буддійською архітектурою пов'язані три типи споруд: ступи, вігари та чайті (святинища або молитовні зали, які пізніше стали називати храмами). Серед найважливіших буддійських храмів — храм Хейсан (Храм відображення в спокійному морі) у Кьонсані, Південна Корея; храм Ват Арун (Храм світланку) в Бангкоку, Таїланд; і храм Джоканг у Тибеті.

Ступи Санчі, архітектор невідомий, III ст. до н. е. — бл. 100 р. до н. е., Мадг'я-Прадеш, Індія.

Давньоримський

ПРОВІДНІ АРХІТЕКТОРИ: ГЕРМОДОР САЛАМІНСЬКИЙ • РАБІРІЙ
• АПОЛЛОДОР ДАМАСЬКИЙ • ВІТРУВІЙ • СЕВЕР • ДЕКРІАН

484 р. до н. е.
—
608 р. н. е.

Пон-дю-Гар,
архітектор
невідомий,
I ст. н. е., Вер-
Пон-дю-Гар,
Франція.

Щоб розширити кордони імперії, а також просунути власні архітектурні й інженерні досягнення, римляни на нещодавно завойованих територіях будували нові селища й містечка.

Перевершивши більшість цивілізацій свого часу, вони побудували величезну імперію, у межах якої розвивали інженерні навички, архітектурні техніки й освоювали нові матеріали. Храми, акведуки, амфітеатри, триумфальні арки тощо ставали дедалі грандіознішими. Завдяки окремим колонам римляни створили кругову кам'яну арку, а з неї — аркади й акведуки, по яких вода проходила цементованими каналами. У своїй архітектурі вони також широко використовували хрестові склепіння та куполи. Між 30 і 15 рр. до н. е. архітектор, військовий і цивільний інженер Марк Вітрувій Полліон опублікував великий трактат «Десять книг про архітектуру» (*De Architectura*), який протягом століть справляв значний вплив на архітекторів у всьому світі.

Між 72 і 80 р. н. е. в Римі з бетону, вапняку й туфу (вулканічного попелу)

побудували найбільший амфітеатр у світі — Колізей, арена якого мала еліптичну форму й могла вміщати приблизно 50 000 глядачів. Ще одне велике досягнення, яке демонструє римську архітектурну точність, — Пон-дю-Гар на півдні Франції, найвищий давньоримський акведук, що зберігся до наших днів. Споруджений у I ст. до н. е. акведук, конструкція якого переважно пролягає під землею, постачав воду з джерела до римської колонії у місті Нім. Проте, щоб цей стародавній водогін міг перетнути річку Гардон, його провели через величезний триарусний арковий міст.

ГОЛОВНЕ

Серед багатьох інших римських архітектурних досягнень були розміщені на спеціально потовщених стінах куполи, які увінчували храми, терми (громадські заклади для миття у Стародавньому Римі), вілли, палаци й гробниці. Один із таких куполів — купол римського Пантеону — був побудований у часи правління імператора Траяна приблизно в 114 р. н. е. як частина термів Агріппи. Купол Пантеону з великим окулюсом у центрі — найбільший римський купол, що зберігся до нашого часу.

Візантійський

ПРОВІДНІ АРХІТЕКТОРИ: АНФЕМІЙ ТРАЛЛСЬКИЙ • ІСИДОР МІЛЕТСЬКИЙ
• ТРДАТ • КАЛЛІНІК • РУФІН • ПЕТРОНА КАМАТИР • ПЕРАЛЬТА • АСТРАС

330
—
1453 рр. н. е.

330 р. н. е. імператор Костянтин переніс столицю імперії з Риму до міста Візантії, що згодом отримало назву Константинополь (нині Стамбул).

Завдяки тому, що Константинополь був важливою частиною багатьох торгових шляхів, ідеї візантійських архітекторів, у яких поєднувалися елементи римської та східної архітектур, мали змогу поширюватися та розвиватися у багатьох куточках світу, зокрема в деяких регіонах Італії, Сирії, Греції, Росії та Малої Азії. Здебільшого їхні ідеї знайшли віддзеркалення у церквах із куполоподібними дахами, арками й шшилями.

Серед найбільш характерних елементів візантійської архітектури — куполи, перехід яких до квадратної основи забезпечують тропи (східчасті ніші в кожному куті основи, що забезпечують опору кутових куполів) або вітрила (елементи склепіння у вигляді вигнутої трикутної форми, що були винайдені візантійцями). Візантійська архітектура часто вирізнялася

мармуровими колонами, кесонними стелями й розкішним декором, а також частим використанням мозаїки. Пізніше грецький хрестоподібний план (хрест із чотирма рівними раменами) став важливою частиною візантійських церков.

З роками візантійська архітектура стала складнішою: почали з'являтися вишале-на цегла, шпукатурка й тонкі листи алебастру для вікон. Період архітектури Візантії тривав до завоювання Константинополя турками 1453 року, проте вплив стилю на європейських будівничих відчувався протягом багатьох століть.

ГОЛОВНЕ

Софійський собор (Ая-Софія), зведений за наказом імператора Юстиніана, глибоко вплинув на візантійську архітектуру. Наслідуючи його дизайн, великі центральні куполи в інших релігійних спорудах часто оточували нижчими, меншими куполами, як-от у базиліці Сан-Вітале (527–47 р. до н. е.) у Равенні (див. с. 204), базиліці Святого Марка (1093) у Венеції та Софії Київській (1011–1018) в Україні.

Софійський собор, Ісидор і Анфемій, 532–537 рр. н. е., Стамбул, Туреччина.